

Kvarteret Järnskog, Tidaholm

Miljökonsekvensbeskrivning avseende kulturmiljö

Allan Ahlman och Anna Lokrantz
2015-05-26, reviderad 2015-05-28

BAKGRUND

Ett planprogram har upprättats för kv Järnskog i Tidaholm (mars 2015), där syftet är att pröva lämpligheten i att förtäta med flerfamiljshus. Förslaget innebär att samtliga byggnader inom kv Järnskog 1, 2, 3 och 4 kommer att rivras. Bebyggelsen är i huvudsak från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Förtätningen är tänkt att ske i tre etapper, med sammanlagt 53 lägenheter, och ett våningsantal som varierar från tre till fem våningar. Föreliggande miljökonsekvensbeskrivning har framtagits eftersom planprogrammet innebär en risk för betydande miljöpåverkan på kulturmiljön enligt Förordning (1990:905) om miljökonsekvensbeskrivning.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Kvarteret Järnskog har i flera dokument pekats ut som kulturhistoriskt intressant, och har en viktig roll i berättelsen om Tidaholms stad och dess utveckling. Vår bedömning är att delar av kvarteret trots detta kan exploateras utan att de kulturhistoriska värdena tar skada. Genom en varsam renovering och komplettering, kan de kulturhistoriska värdena till och med förstärkas.

De högsta kulturhistoriska värdena finns längs Villagatan, medan de inre delarna av kvarteret samt de delar som vetter mot Resecentrum, är mindre känsliga. Vid exploatering av de mindre känsliga delarna, påverkas de kulturhistoriska värdena endast i mindre utsträckning. Om man däremot väljer en hård exploatering längs Villagatan, kommer de kulturhistoriska värdena att uttraderas. Om man trots detta väljer att exploatera längs Villagatan, är det väsentligt att våningshöjden begränsas till helst max 3 våningar mot Villagatan.

Den enskilt mest kulturhistoriskt värdefulla byggnaden är Järnskog 3, Västgötabladet.

TIDIGARE UTREDNINGAR OCH PLANER

Detaljplan

Planområdet omfattas till större delen av detaljplan fastställd 1947. I den medges bostäder i två våningar utmed Fredsgatan, längs Villagatan bostäder i tre våningar med möjlighet till handel i bottenvåningen. För Järnskog 3 (Västgötabladet) gäller detaljplan fastställd 1997, med en varsamhetsbestämmelse som innebär att byggnadens karaktär inte får förvanskas.

Kulturhistorisk inventering

En inventering gjordes på 1980-talet av Skaraborgs länsmuseum på uppdrag av Tidaholms kommun. Arbetet resulterade i boken *Kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer i Tidaholms kommun* (kallad *Röda boken*). Bokens syfte var framför allt att fungera som ett underlag för kommunen i planarbetet, men vänder sig också till en intresserad allmänhet.

Framtidsplan 2020

En fördjupad översiktsplan för Tidaholms stad är framtagen, och antagen av kommunfullmäktige 14 december 2009. I denna anges kv Järnskog som möjligt att förtäta. 11 st områden har pekats ut som representativa för Tidaholms historiska utveckling, och kv Järnskog ingår i ett av dessa områden, som omfattar Tidaholms centrala delar. I beskrivningen framgår att hela området är av stor betydelse för stadens framtida utveckling bland annat som en mysig handelsstad och för kulturturism. De rekommendationer som ges för området är bland annat: *Vid förändringar inom området är det viktigt att bevara områdets karaktär, volym och färgskala.*

PLANPROGRAM OCH BEHOVSBEDÖMNING

Planprogrammet

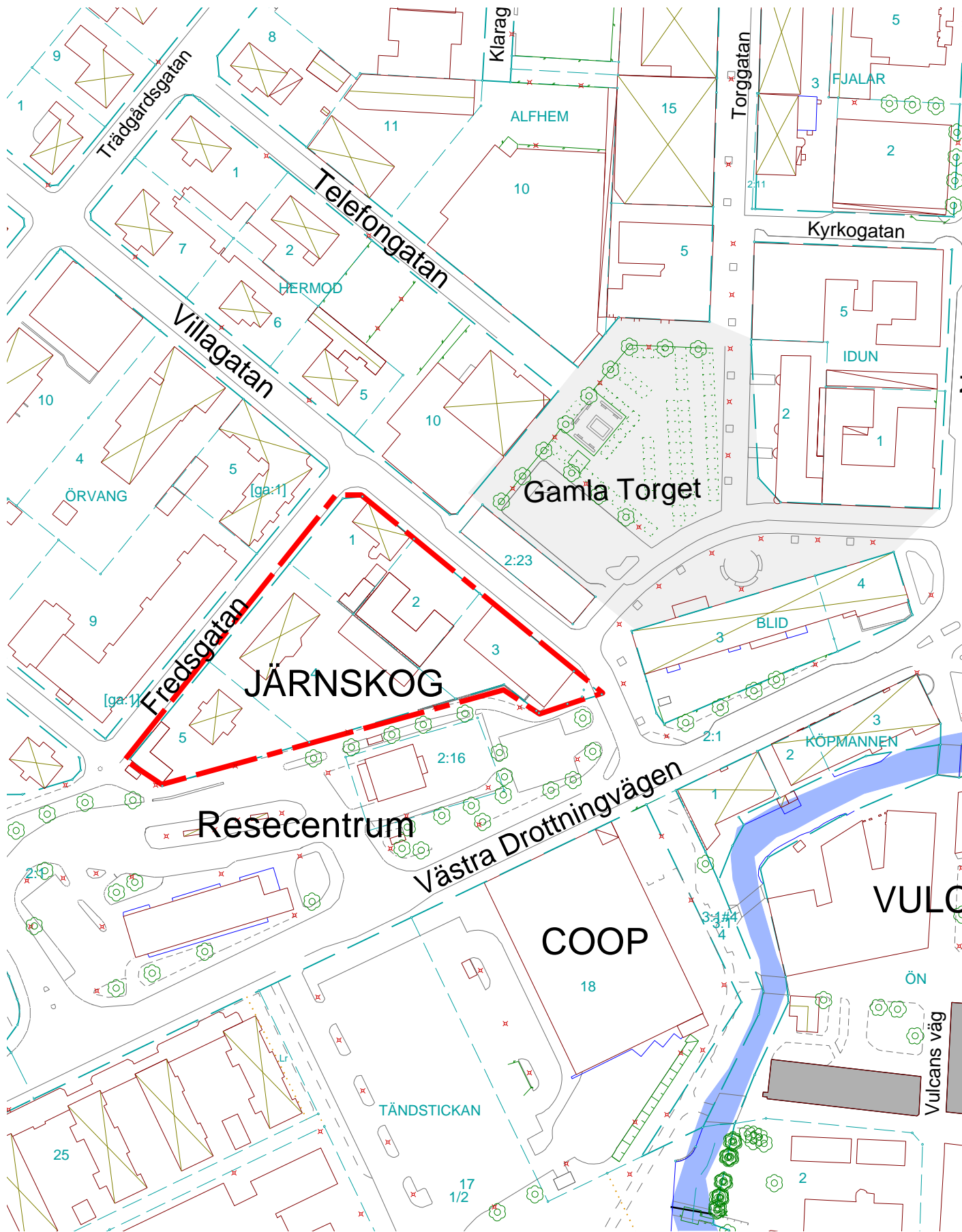
Planprogrammet är framtaget på initiativ av *Sig. Larssons Byggnads AB*. Programmets syfte är att pröva lämpligheten i att förtäta kv Järnskog med en mer stadslik bebyggelse, genom att bygga flerfamiljshus. Kvarteret är tänkt att byggas ut i tre etapper, med 32 lägenheter i etapp I, 9 lägenheter i etapp II och 12 lägenheter i etapp III. Bebyggelsen utmed Villagatan kommer att tillåta handel i bottenvåningen. Våningsantalet varierar från tre till fem våningar. Konsekvensen av planens genomförande blir att samtliga byggnader i kv Järnskog 1, 2, 3 och 4 kommer att rivas. Järnskog 5 ingår ej i planområdet.

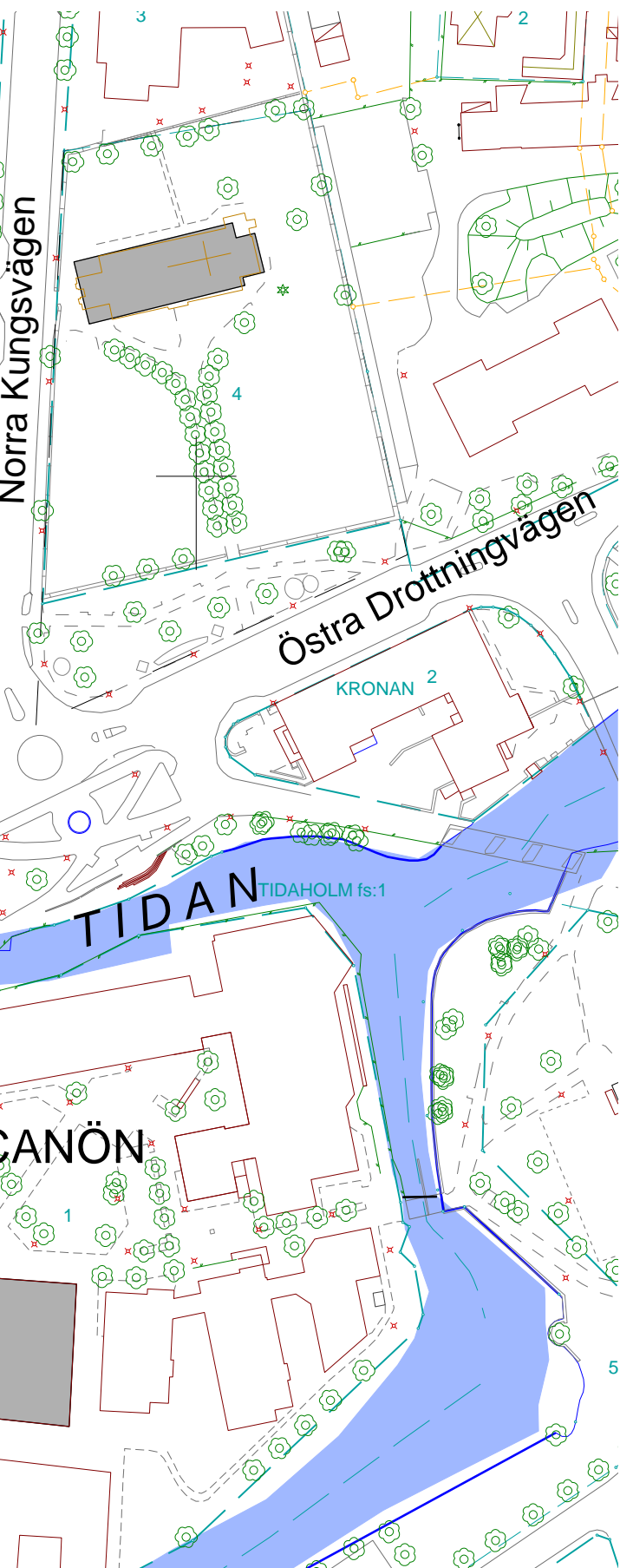
Behovsbedömning

I den av kommunen upprättade behovsbedömningen, görs bedömningen att den i planprogrammet föreslagna exploateringen inte innebär betydande miljöpåverkan, och att en MKB därför inte behöver upprättas. Det framgår att planen ligger i linje med lokala planer och program. Den kommer att påverka kulturhistorisk bebyggelse, eftersom byggnader inom planområdet rivs. Av den anledningen kommer fastighetsägaren att göra en dokumentation av byggnaderna, i samråd med museet, innan de rivs.

Länsstyrelsens yttrande över planprogrammet

Länsstyrelsens bedömning är att betydande miljöpåverkan på kulturarvet inte går att utesluta. Skälen till rivning är otydliga, liksom varför det inte går att omvandla miljön varsamt. Länsstyrelsen anser att det är möjligt att omvandla området varsamt och med beaktandet av de kulturhistoriska värdena. Därför anser Länsstyrelsen att kommunen ska ta fram en miljökonsekvensbeskrivning för kulturvärden, och att en miljöbedömning bör finnas med i planprocessen.

Karta över del av Tidaholm. Kvarteret Järnskog är markerat med röd, streckad linje. Kvarteret utgör en av Tidaholms äldre bebyggda delar, med ett centralt läge mellan järnvägsstationen och torget. Karta Tidaholms kommun.

HISTORIK

Tidaholms samhälle har till största delen formats under de senaste 150 åren. Det är den enda stad i Skaraborg som har sitt ursprung i 1800-talets industrialism, och detta är något som till stor del karakteriserar bebyggelsen.

Ursprunget till Tidaholm är Holmagården, med anor från medeltiden. Under 1600-talet ändrades gårdsnamnet till Tidaholm. Den första industrin på gården var ett mindre järnbruk, som fick bruksprivilegier 1799. Fredrik Ulrik von Essen köpte Tidaholm 1846. Det är hans son Hans Henrik von Essen som ligger bakom de största satsningarna på Tidaholm - Bruket och tändsticksfabriken Vulcan. Själv gjorde von Essen dåliga affärer, och fick lämna över till andra redan på 1870-talet. Bruket och Vulcan blev i och med det två självständiga företag.

Under von Essens ledning moderniserades smidet, och tillverkning av jordbruksredskap och maskiner påbörjades. Han startade också såg och snickeri, där snickeriet kom att bli Brukets viktigaste industrigren med tillverkning av åkdon (Tidaholmskärran), möbler och villainredningar. Från 1903 tillverkades också bilar. Bruket lades ned 1934, på grund av ekonomiska svårigheter.

Vulcans tändsticksfabrik startade 1868, och expanderade snabbt från och med 1876, då järnvägen drogs genom Tidaholm. År 1900 var Vulcan världens största tändsticksfabrik.

Befolkningen ökade i snabb takt, från 180 personer år 1850 till 4 765 personer år 1910. Den snabba inflyttningen ledde till bostadsbrist. Arbetarna byggde i stor utsträckning sina hus själva, medan bolagen byggde ett fåtal. Detta har lett till den karaktär av nybyggarsamhälle som staden fortfarande har, med bebyggelse som är spontant framvuxen i de centrala delarna. Den äldsta centrumbildningen är den mellan kyrkan och järnvägsstationen, där också kv Järnskog ligger.

Tidaholms bruk ägde i stort sett all mark, och kommunen saknade egen jord, men när Tidaholm blev köping 1895, ställdes krav på planläggning. De centrala delarna var då redan bebyggda, även om bebyggelsen låg relativt spridd. En stadsplan upprättades, och fastställdes år 1900. Bebyggelseutvecklingen fortsatte i snabb takt, och blev mer sammanhängande. Köpingen köpte in mark av Bruket år 1908, mot villkoret att söka stadsrättigheter. År 1910 blev Tidaholm stad.

KARAKTERISERING

Vulcanön och dess bebyggelse utgör kärnan i Tidaholms historia. Här finns byggnader från slutet av 1700-talet och fram till idag. Bebyggelsen på Ön är själva stommen i det stora fabriksområde som är en förutsättning för Tidaholm som stad. Idag ligger tändsticksfabriken på en annan plats, medan det på Vulcanön har uppstått andra verksamheter som gymnasieskola, museum, restaurang mm. Bebyggelsen har trots förändringar bibehållit en ursprunglig karaktär, och nytillskott är väl anpassade.

Övriga delar av Tidaholm präglas av låg bebyggelse, och många solitärer. Villabebyggelsen finns ända in till centrum, och är till viss del egnaheimsbebyggelse med trädgårdar och uthus,

som ligger relativt glest på stora tomter. Stadskärnan är liten, och centrumbebyggelsen låg, i en till tre våningar. Det högsta huset i torgets närhet, med undantag för kyrkan, är den stora, putsade byggnaden vid torget, i tre våningar med 11 meter upp till takfoten. Även i stadens centrum är de flesta byggnader placerade var för sig, utan att vara ihopbyggda.

Material, kulörer och uttryck är mycket varierande, med byggnader från olika tider och i olika byggnadsstilar. Detta stämmer väl överens med Tidaholms historia, framsprungen ur "nybyggaranda" och utan egentlig planläggning.

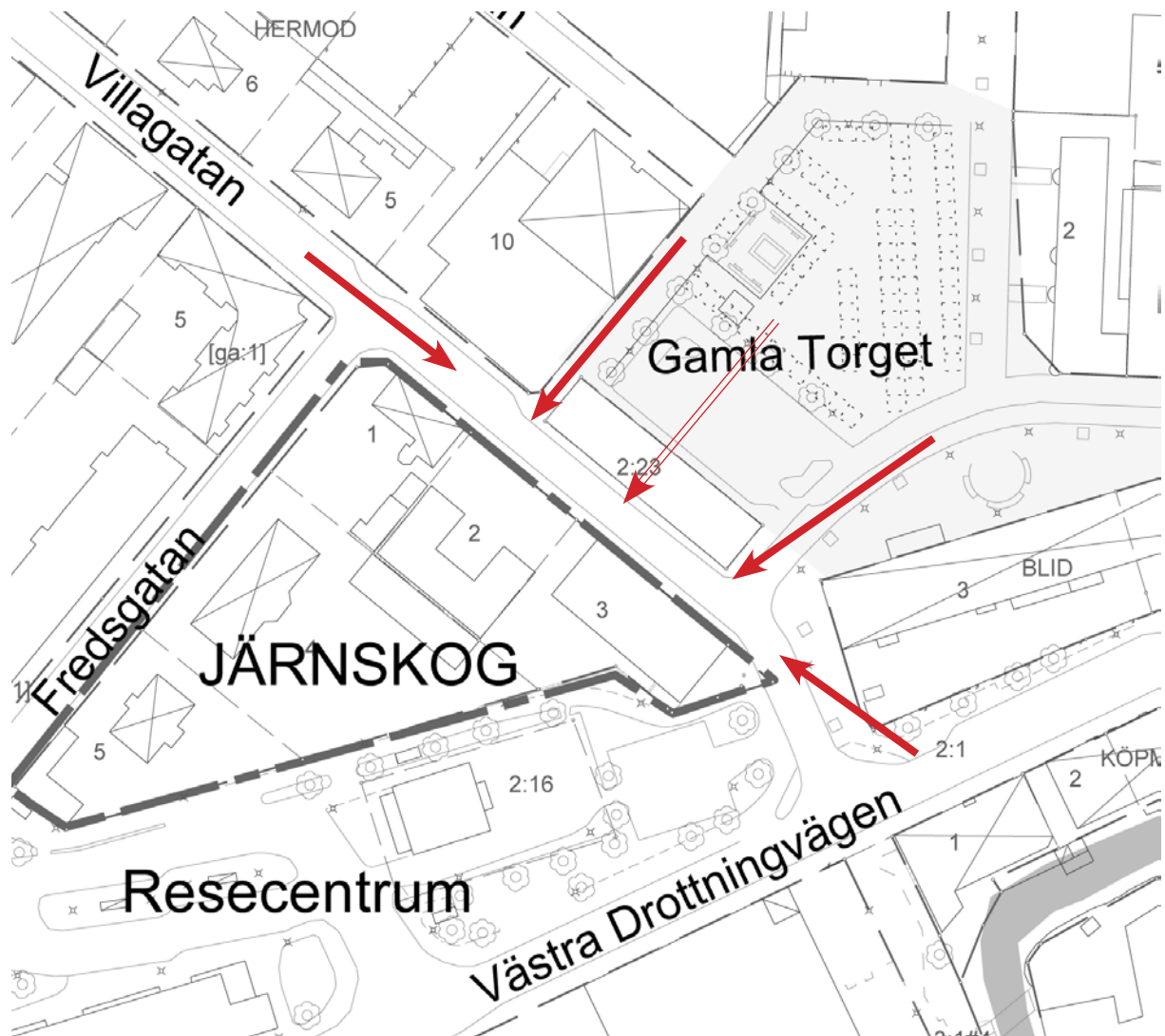
Kvarteret Järnskog

Kv Järnskog ligger sydväst om Gamla torget. Det hör till de äldsta delarna av Tidaholms samhälle, och åtminstone en av byggnaderna kan möjligen ha uppförts redan på 1870-talet. Kvarteret är trekantigt i formen, och gränsar i söder mot busstationen, i nordost mot Villagatan, i nordväst mot Fredsgatan. Järnskog 5 påverkas inte av planen.

Vid inventeringen gjordes en bedömning av de viktigaste stråken och utblickarna genom staden och mot kv Järnskog. Känsligast för förändring är det längs Villagatan. Här förekommer typiska centrumfunktioner som tidningsredaktion, bank och butiker. Karakteristiskt är den låga bebyggelsen, där husen är av olika karaktär när det gäller byggnadsstil, materialval och kulörer. Byggnaderna utmed gatorna är inte sammanbyggda i fastighetsgräns. Allt detta är exempel på Tidaholms lite vildvuxna nybyggaranda, som också förstärks av den relativt ruffiga uthusbebyggelsen.

Busstationen i söder utgörs av en stor, öppen yta där den gamla järnvägsstationen och ett godsmagasin finns kvar och vittnar om äldre tiders järnvägstrafik genom Tidaholm. Stora ytor är ianspråktaga för trafik. Vyn från busstationen och in mot kv Järnskog är mindre känslig för förändring.

Fredsgatans bebyggelsen utgörs av det kraftigt ombyggda så kallade "Amerikahuset" samt en äldre, röd träbyggnad som ligger utanför planområdet. Mittemot finns två större, moderna hyresfastigheter i tre våningar. Den här sidan av kvarteret är mindre känslig för förändringar.

De viktigaste utblickarna mot kvarteret Järnskog, som vid förändring har en stor påverkan på helhetsupplevelsen av centrum och dess bebyggelse. Den ofyllda pilen avser utblick över taket på bebyggelsen närmast torget. Karta: Tidaholms kommun.

Vy från söder, busstationen. Den grå träbyggnaden är den gamla järnvägsstationen. Till vänster om denna, bland de höga träden, ligger planområdet. Amerikashusets tegeltak skymtar bland blandverket. Den röda träbyggnaden t v om Amerikahuset påverkas ej av planens genomförande.

Villagatan söderifrån, från genomfartsgatan Västra Drottningvägen. Västgötabladet byggnad dominerar bilden.

Utblick från kyrktornet över Gamla torget, odaterad bild. En del av Västgötabladets byggnad sticker fram bakom ett annat hus långt bak i bilden. Bebyggelsen kring torget är idag till stora delar ombyggd och ersatt av andra byggnader. Källa: Tidaholms museums bildarkiv, donation från Tidaholmsortens hembygds- och fornminnesförening.

Vy från Västgötabladet in mot torget. Kyrkan är den högsta byggnaden, i övrigt är de högsta husen i tre våningar. Varje onsdag är det livlig torghandel och fullt med folk i centrum.

Bakom torgstånden ligger Villagatans bebyggelse. Nya byggnader i upp till 5 våningar kommer att bli markant högre än den befintliga bebyggelsen, och utgöra en ny visuell avgränsning av torgbildningen.

Villagatan, utblick från söder. Männen på vänstersidan står utanför A Ekmans affär, en byggnad som numera är riven. Nästkommande hus finns fortfarande kvar på Järnskog 1. Byggnaden till höger är apoteket, där Sparbanken numera ligger. Källa: Ingemar Karlssons donation, Tidaholms museums bildarkiv.

Villagatan på 1960-talet, sett från söder. Västgötabladets byggnad, närmast till vänster i bild, har kvar frontspiser mot gatan. Källa: Fotograf Ingvar Roth, Tidaholms museums bildarkiv.

Villagatan 2015, sett från söder. Västgötabladet är ombyggt, nästa hus är rivet. På höger sida utgör tegelhuset det mest välbevarade. Det gamla apoteket, bortom tegelhuset, är ersatt av Sparbanken.

Korsningen Fredsgatan - Villagatan. Längst bort på vänster sida skimtar Järnskog 5, hitom det ligger det så kallade "Amerikahuset", mittemot två hyresfastigheter. I hörnet ligger Järnskog 1 (Oreba Ur Guld).

Kvarteret Järnskog utmed Fredsgatan. Närmast kameran Järnskog 5.

Villagatan från norr. Vid förbudsskylten på höger sida ligger Järnskog 1, längre bort syns norra gaveln av Västgötabladet.

Stråket från torget mot Villagatan. Västgötabladet i fonden.

Vy från torget, mot kvarteret Järnskog. Det här är ett vanligt gångstråk på väg till och från torget.

Järnskog 1

Byggnadens funktion är bostad och butik. Gaveln ut mot gatan är i 1 1/2 plan och inrymmer butiken Oreba Ur & Guld. I vinkel med den finns en lägre del som inrymmer bostad, och ligger med långsidan utmed gatan. Fasaderna är klädda med eternitplattor mot baksidan och på norra gaveln. På framsidan har plattorna tagits bort, och den äldre panelen har kompletterats med ny läkt. Taken är täckta med flacktegel. Fönstren är av 1960-talstyp. Inne på gården finns en uthuslänga i trä som bland annat innehåller garage, och troligen bryggshus.

Det kulturhistoriska värdet ligger i skalan, volymen och placeringen utmed gatan. Byggnaden är också en representant för det äldre Tidaholm, med sin trädgård och sitt gårdshus på baksidan.

Trädgården på husets baksida.

Gårdshuset på baksidan. Den bakre väggen i tegel är gemensam med den rödfärgade uthusbyggnaden på Järnskog 2.

Järnskog 2

På fastigheten Järnskog 2 låg tidigare en byggnad med butikslokaler mot gatan, vilken idag är riven, och ytan har en provisorisk funktion som parkering. Bakom låg den gårdslänga med uthus som finns på platsen idag. Den U-formade byggnaden finns inte med på stadskarta från 1910, men däremot på kartan från 1924. Det är en rödfärgad träbyggnad, bestående av tre sammanbyggda delar som sluter tomten på tre sidor. Fasaderna är klädda med stående och liggande, rödfärgad slätpanel, vissa delar är i tegel och puts. Fönstren är av olika storlek och form, flera av dem småspröjsade. Dörrarna är garageportar och mindre dörrar. Taken är pulpettak täckta med sinuskorrugerade eternitplattor. Mot baksidan gränsar byggnaden mot garagelängan på Järnskog 4, norra gaveln mot gårdshuset som hör till Järnskog 1. Även på södra sidan har det tidigare funnits vidbyggda byggnader.

Det kulturhistoriska värdet minskade i och med att gathuset revs. Nu står byggnaden fritt och utan sammanhang. Värdet ligger i den tydliga funktionen som gårdshus, med utrymmen för garage, verkstad mm, som ligger i linje med Tidaholms karaktär av industristad. Byggnaden har en karakteristisk form och ett eget uttryck med fönster och dörrar placerade efter vilka funktioner som har funnits invändigt. Byggnaden är kraftigt förfallen. Vid renovering är det viktigt att fasaderna fortsatt är panelklädda och målade faluröda, samt att befintliga fönster är småspröjsade.

Där huset längs gatan tidigare stod, är det idag provisorisk parkering.

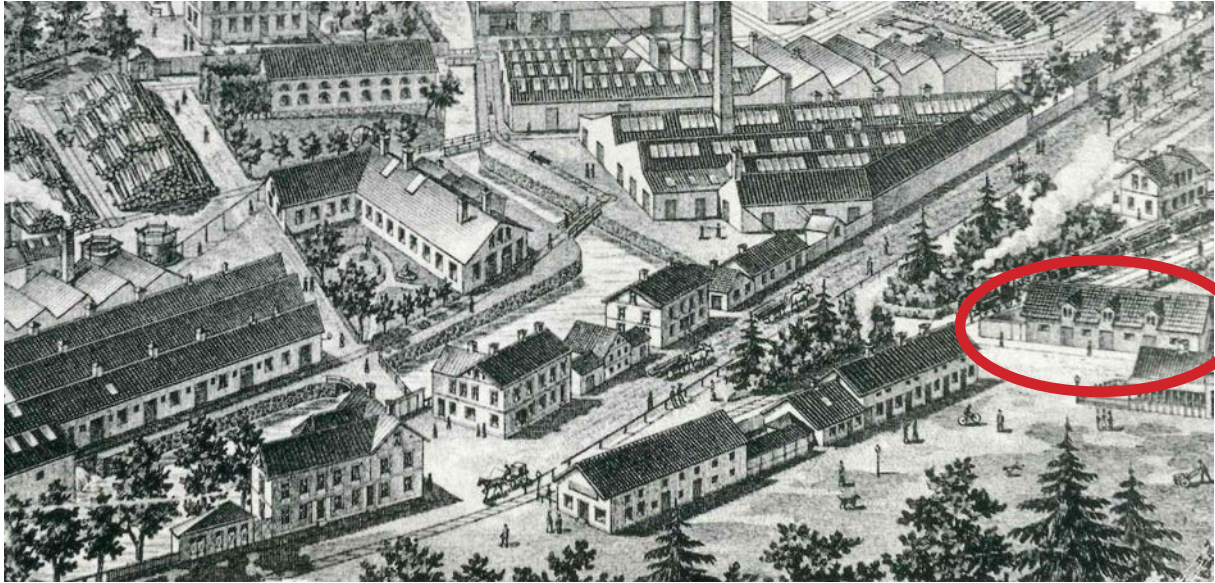

Järnskog 3, Västgötabladet

Järnskog 3 är en träbyggnad i 1 våning med inredd vind, sannolikt uppfört av Vulcan som magasin (kallat "lådmagasinet"). Enligt 1877 års karta fanns en byggnad på platsen redan då, som möjligen motsvarar den befintliga byggnaden. Det är en bred byggnad, med ett stort, spröjsat lunettfönster på södra gaveln. Fasaderna är täckta med gulmålad förvandringspanel, på gavlarna stående, slät panel. Byggnaden har tidigare inrymt Axiboden (dvs Aktieboden, Vulcanarbetarnas kooperation). Idag finns Västgötabladet i lokalerna, liksom second handbutiken Retroförrådet. Huset har genomgått stora förändringar under årens lopp. Tidigare hade byggnaden mer av magasinskaraktär, med tre gavlar/frontespiser ut mot gatan, små fönster och tre dörrar mot framsidan. Idag är fönstren fler och förstorade, dörrarna ändrade, panelen utbytt, fasadfärgen modern, och taket täcks av mörka betongpannor.

Det kulturhistoriska värdet ligger i byggnadens ålder, och dess betydelse i stan med kopplingen till Vulcan, och senare dess funktion som affär och mötesplats. Södra gaveln har länge varit en plats för annonsering och löpsedlar, samt en samlingsplats innan fotbollsmatcher. I sina detaljer har byggnaden inte mycket kvar i original, men volym och proportioner är intakta. Att återställa frontespiserna skulle tydliggöra byggnadens ursprungliga funktion.

Tidaholm omkring år 1900. Litografi av Adolf Neihoff. Bilden är beskuren. Mitt i bilden syns järnvägens dragnings genom staden, med stationshuset längst till höger. Nedanför stationen ligger Järnskog 3, inringad med rött på bilden. Källa: Vykort framställt av Tidaholms museum.

Kö utanför Mobergs tobaksaffär och A Ekmans skoaffär på Villagatan under första världskriget. Järnskog 3 syns på höger sida, med sina karakteristiska frontespiser mot gatan. Fasadpanelen är stående locklistpanel. Färgsättningen är ljus. Källa: Ingemar Karlssons donation, Tidaholms museums bildarkiv.

Järnskog 4, Amerikahuset

Byggnaden uppfördes av en hemvändande tidaholmare som varit i Amerika, därav namnet. Ursprungligen var den panelklädd med korspostfönster och plåttak. Idag är byggnaden ombyggd till oigenkännlighet, och dess kulturhistoriska värde uttraderat. Namnet, och historien bakom, är det enda som finns kvar.

SAMMANFATTNING OCH ANALYS

Att handskas varsamt med det byggda kulturarvet, innebär att värna om vårt gemensamma lokala arkiv, att människor även i framtiden ska kunna läsa av omvärlden och förstå den historia som finns på en plats.

I Tidaholm handlar det om att skydda de få byggnader som återstår från stadens mest expansiva skede. Tidaholm i sin helhet präglas av minnena från Bruket och Vulcan, och än idag är tändsticksfabriken en stor arbetsgivare. På Vulcanön är stadens historia tydligt närvarande. I övriga delar av staden är bebyggelsen till stor del av egnahemskaraktär, med bostadshus med trädgårdar och uthus. När det gäller centrumbebyggelsen, så har stora förändringar genomförts. Byggnaderna runt torget är tillkomna vid olika tider, är utförda i olika material och byggnadsstilar. Gemensamt för dem är den låga höjden och den relativt glesa placeringen av byggnader. Gamla torget utgör centrum, särskilt tydligt under onsdagarna när det är torghandel.

När det gäller kvarteret Järnskog, är Villagatan mest känslig för förändring. I och med närheten till torget och utblickarna från andra delar av staden, är det en exponerad gata vars uttryck präglar centrum. Det byggnadsbestånd som finns utmed Villagatan idag karakteriseras av äldre bebyggelse, släpp mellan husen och låg byggnadshöjd. Vid förändring är det väsentligt att tänka på storlek, volym och proportioner. Exploatering mot Villagatan bör begränsas till helst max 3 våningar.

Betraktade som enskilda hus, har Järnskog 3, Västgötabladet, det högsta kulturhistoriska värdet. Även Järnskog 1 har ett högt kulturhistoriskt värde. Uthusbebyggelsens kulturhistoriska värde är delvis beroende av det sammanhang de finns i. Om Järnskog 1 rivs, minskar det kulturhistoriska värdet även för Järnskog 2. Om däremot Järnskog 1 behålls och Järnskog 2 kompletteras med ett gatuhus, ökar istället uthusets kulturhistoriska värde. Amerikahuset är den byggnad inom kvarteret som har det lägsta kulturhistoriska värdet.

Följande sidor redovisar ett nollalternativ, planprogrammets förslag samt två alternativa förslag. Alternativ 4 är det som är mest varsamt med kvarterets kulturhistoriska värde.

1. Nollalternativet

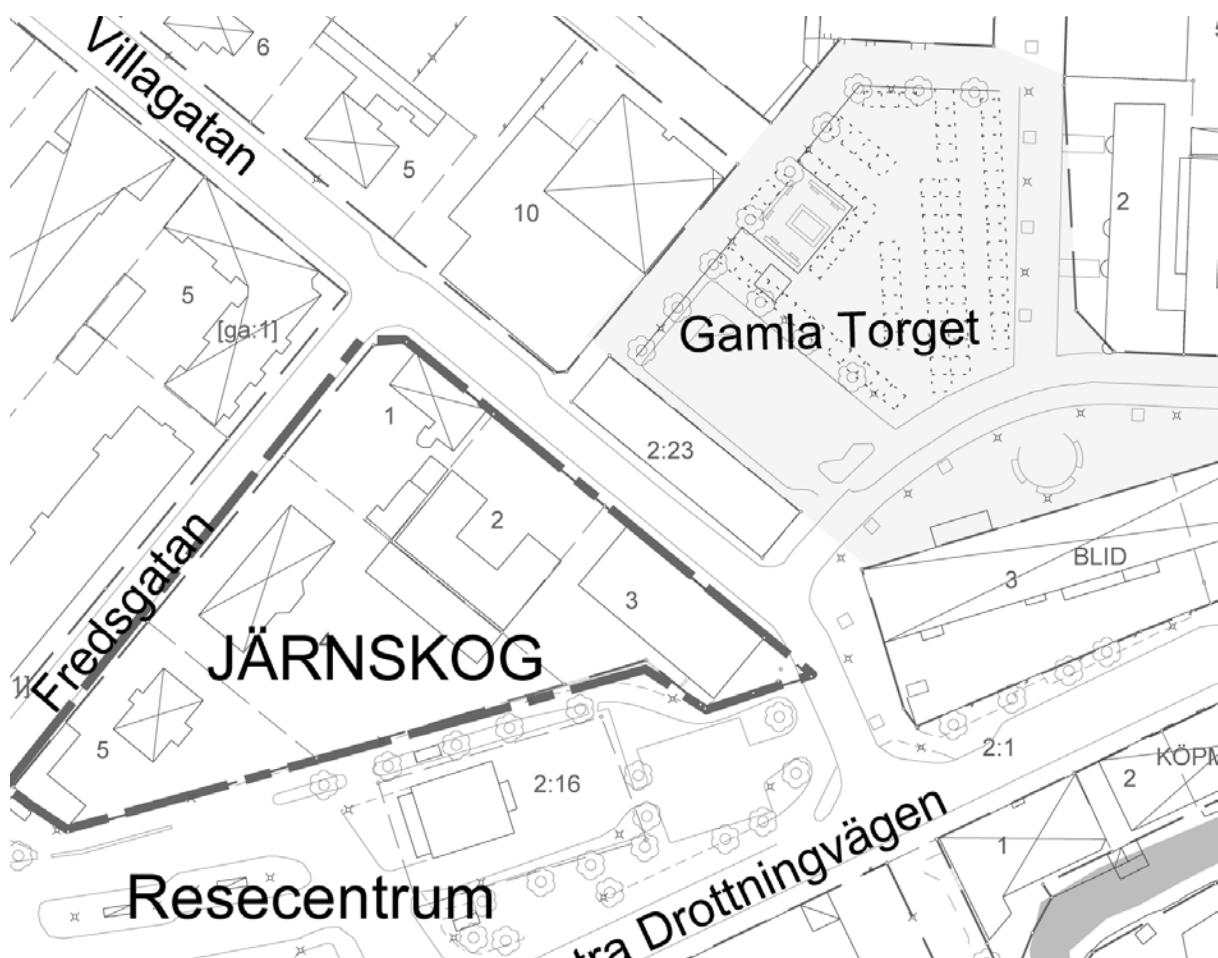
Osäkerheten kring kvarterets framtid har inneburit att inga eller lite pengar avsatts till underhåll och reparationer. Detta har inneburit att samtliga byggnader, utom möjligen Västgötabladet, är i mer eller mindre dåligt skick. Endast nödvändiga åtgärder utförs med hänsyn till befintliga hyresgäster. Järnskog 2 står huvudsakligen tomt, och är i sämst skick med trasiga fönsterrutor mm. Om inga förändringar tillåts i kv Järnskog, kommer nr 2 sannolikt att förfalla och rivas, så som redan har skett med fastighetens gatuhus.

Järnskog 3, Västgötabladet, har hyresgäster och ett strategiskt läge. Det upplevs inte som förfallet, och bedöms vid ett nollalternativ kunna fortleva ungefär som idag.

Amerikahuset är svårbedömt vid en ockulär besiktning. Enligt fastighetsägaren är det i dåligt skick, eftersom det är dåligt byggt från början, och har höga driftskostnader. Möjligen skulle byggnaden kunna renoveras, annars tömmas, förfalla och på sikt rivas.

Byggnad nr 1 är ett litet fint hus, som borde gå att hyra ut. Med tanke på skick och standard samt den låga exploateringsgraden är det tveksamt om hyresintäkterna skulle kunna bära en ombyggnadskostnad utan exempelvis bidrag för kulturhistoriska merkostnader.

Sannolikt skulle Västgötabladets hus leva vidare och gårdsbyggnaderna på Järnskog 1, 2 och 4 rivas. Övriga byggnader är mer osäkra, och åtminstone delvis beroende av eventuella bidrag.

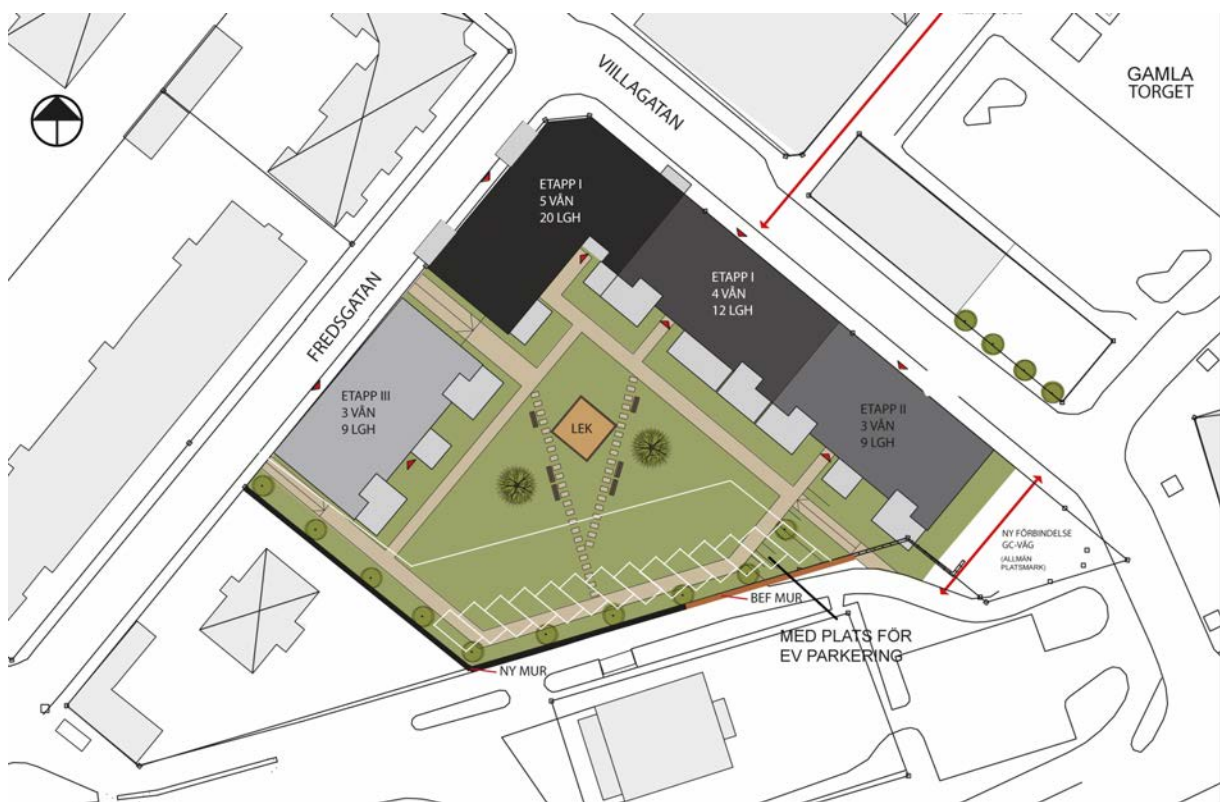
2. Planprogrammet genomförs

Genomförande av planprogrammet innebär rivning av samtliga byggnader inom planområdet. Kvarteret ska byggas ut i tre etapper, och fullt utbyggt omfatta drygt 50 lägenheter. Varje etapp ska upplevas som avslutad till dess det finns behov av att bygga nästa. Den första etappen är 5-våningshuset i hörnet och 4-våningshuset längs Villagatan, etapp 2 är 3-våningshus där Västgötabladet ligger idag, och etapp 4 ett 3-våningshus där Amerikahuset ligger. Kvarteret ska ges en sluten struktur mot Villagatan och Fredsgatan. Bakom husen ska ordnas en öppen gård i söderläge.

När det gäller siktlinjer genom Tidaholm, innebär planprogrammets genomförande en ny inramning av torget, i och med att de nya byggnaderna blir betydligt högre än befintlig bebyggelse. Också stråken söder och norrifrån längs Villagatan påverkas i stor utsträckning, då de nya byggnaderna blir påtagligt större än alla andra hus i hela centrum. Idag är den högsta byggnaden runt torget 11 meter till takfot. Ett 5-våningshus är vanligen närmare 15 meter till takfot.

Den nya bebyggelsen kommer att upplevas som främmande i Tidaholms låga, glesa byggnadsstruktur. Läget nära torget gör att miljön är känslig för så stora förändringar.

De befintliga byggnaderna har ett högt kulturhistoriskt värde som exempel på bevarad, äldre centrumbebyggelse i Tidaholm. Att riva dem, kommer att ha en stor påverkan på Tidaholms centrums kulturhistoriska värde.

Situationsplan hämtad ur planprogrammet. Samtliga befintliga byggnader rivs, och i deras ställe uppförs bostadshus i 3, 4 och 5 våningar.

3. Exploatering på Tidaholms villkor

Detta alternativ innebär exploatering av Järnskog 1, 2 och 4, vilket innebär rivning av byggnaderna på de fastigheterna. Järnskog 3, Västgötabladet, behålls. De nya husen byggs i en skala som är lämplig för Tidaholms centrum, det vill säga i högst 3 våningar. Möjligen kan huset längs Fredsgatan uppföras i 4 våningar. Byggnaderna placeras med släpp emellan, för att undvika att kvarterets bebyggelse blir alltför kompakt.

Det viktigaste och mest exponerade huset i kvarteret bevaras i det här förslaget. Volym och skala avviker inte i alltför hög grad från Tidaholms centrumkaraktär.

Kulturhistoriska värden går om intet i och med att Järnskog 1 och 2 rivs, och genom att hela kvarteret skalas upp ett snäpp.

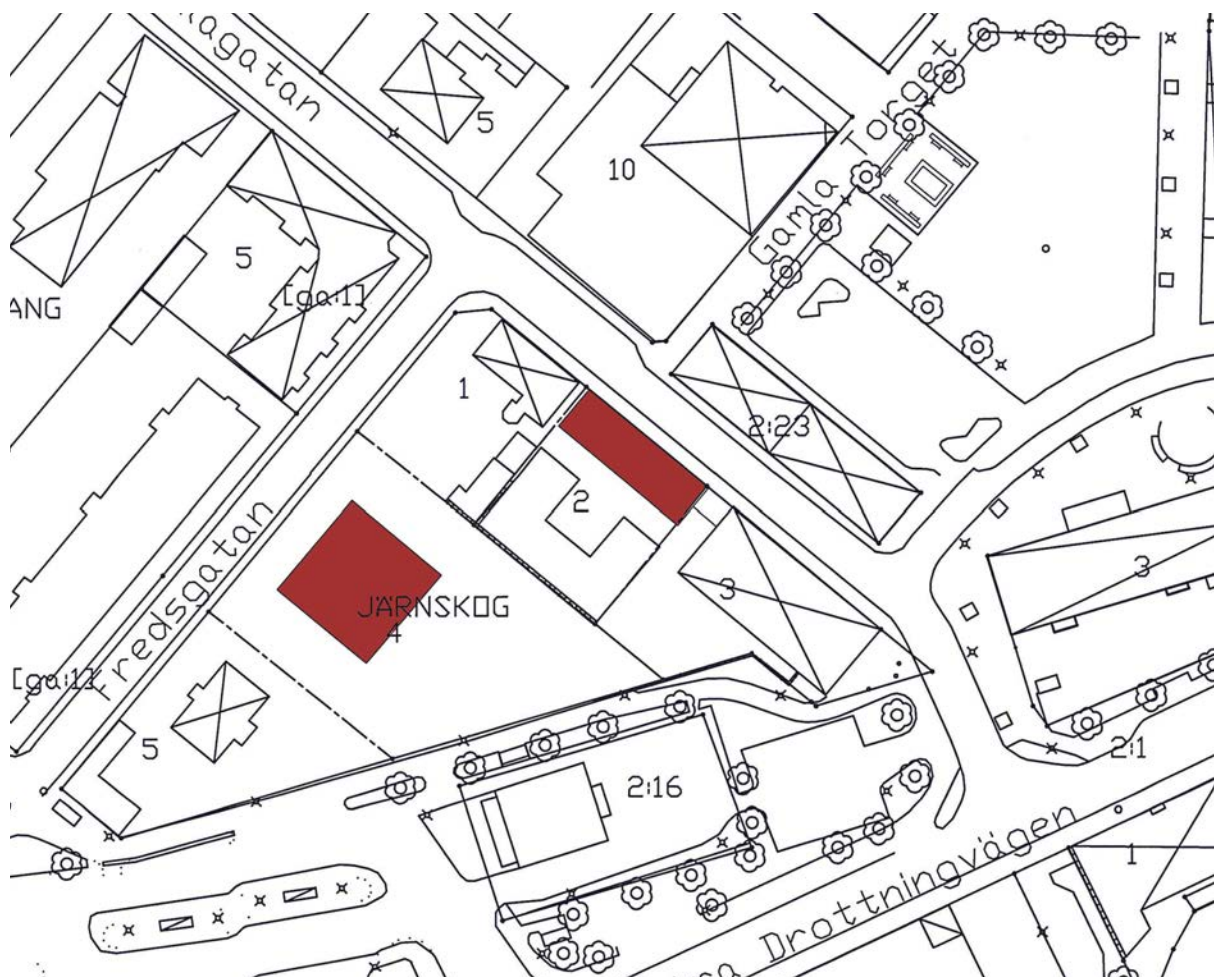
Illustrationsplan, skiss över alternativ 3. De rödmarkerade byggnaderna är de nybyggda. I det här alternativet skulle nybyggnadsytorna bli ca 1 000 m² BYA, och ca 3 000 m² BRA. Obs att mer exakta mått och placering av byggnader måste utredas närmare.

4. Kulturhistoriska värden förstärks

Stråket längs Villagatan är känsligt för förändring. Alternativ 4 innebär att samtliga byggnader längs Villagatan behålls och genomgår en varsam renovering. I Järnskog 2 återuppbyggs ett gatuhus i 2-3 våningar.

Fredsgatan är mindre känslig för förändring. Amerikahuset, som är sönderrenoverat, rivs, och Järnskog 4 exploateras. Fastigheten skulle klara en relativt hård exploatering. Till och med ett ganska högt hus, skulle sannolikt medföra endast en begränsad påverkan på de kulturhistoriska värdena längs Villagatan och runt torget. Störst påverkan får detta alternativ sett från busstationen, men det påverkar inte förståelsen av den historiska miljön.

Alternativ 4 innebär att de kulturhistoriska värdena i kvarteret både räddas och tydliggörs. Genom varsam renovering och återställande av gaturummet som det tidigare har sett ut, blir Villagatan ett fint exempel på Tidaholms traditionella centrumbebyggelse med låga hus, gles struktur och olika funktioner.

Alternativ 4 innebär att en kompletteringsbyggnad uppförs i Järnskog 2, om ca 180 m² BYA, och ett punkthus om 325 m² BYA på Järnskog 4. Detta skulle kunna ge ca 2600 m² BRA i nybyggnad (beroende på storlek och våningsantal). Obs att mer exakta mått och placering av byggnader måste utredas närmare.

Källor

Axelsson, Arne, Johansson, Jan-Åke (2013) *Tidaholm i ord och bild 1910-1959*, Tidaholm

Holmström, Erik, Orebäck Krantz, Elisabet (1989) *Kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer i Tidaholms kommun*, Falköping

Kjellgren, Ernst (1977) *Tidaholm. Från Sätessgård till industriort*, Falköping

Kulturmiljön som resurs (2007) Rapport utgiven av Riksantikvarieämbetet

Miljökonsekvensbeskrivningen är framtagen av Allan Ahlman och Anna Lokrantz, Ateljé Arkitekten i Väst AB, Skolgatan 3, 532 31 Skara. Tel: 0511-108 28. E-post: allan@ateljearkitekten.se, anna@ateljearkitekten.se

Arb.nr 15040